

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך כא, תש"ל

מונחים ומושגים בתחזית

(סיום)

עד עתה * סקרנו את מונחי המטאורולוגיה העיקריים שבתחזית הרגילה, אותה התחזית, הנדפסת בעיתון או משודרת לציבור הרחב. ציבור זה על פי רוב מסתפק בציזן התכונה העיקרית של מזג-האוויר ובתיאורה. אולם כבר אמרנו, כי יש גם צרכנים בעלי דרישות דקדקניות ומפורטות יותר, שכדי להשיב על שאלותיהם ולספק צורכיהם חייבים אנו הן להשתמש בהגדרות מדויקות יותר, למשל נקיבת מספרים, והן להגדיל את מילוננו על ידי מונחים זהירות נוספות אנב הבחנה קפדנית בין אחת לרעותה.

למשל, במקום לומר סתם, כי הראות תהיה לקויה נאמרי, כי הראות תרד, נניח כדי 3 ק"מ — ללמד, כי עצמים, שיהיו במרחק של יותר מ-3 ק"מ, לא יהיו נראים לעינינו בתנאי הראות העתידה. דיוק זה חשוב, למשל, לטייס המתקרב למסלול הנחיתה. כך גם נגדיר במספרים את כיוון הרוח ואת מהירותה, את כמויות העננים, את גובה בסיסם ופסגותיהם.

אמנם השימוש במספרים כאמור, נועד לקהל מוגדר מאוד ומצומצם, וכך הדבר גם בחלק נכבד של המונחים

---

* ע"י קונטרס ג' (ר"ג) ממחזור זה, עמ' 61.

המיוחדים; אולם יש ביניהם כמה וכמה מונחים, המגיעים לאוזניו של האיש מן הרחוב.

המונחים, שהציבור שומעם לעתים קרובות מאוד, אף על פי שנועדו לציבור מסוים של בעלי מקצוע, הם המונחים המשמשים בתחזית המשודרת „לידיעת הדייגים והספנים”. המונחים לשירות הימאים ערוכים בשני סולמות, שקבעם האדמירל הבריטי בופורט.

המונחים שבשני הסולמות, אמנם לקוחים הם מן השפה הרגילה, וכמובן, ההיגיון הלשוני נשמר ומתקיים בהם. אלא שבנוסף לכך נקבעו למלים, על דרך ההסכמה, משמעים מדורגים בסדר עולה. למשל, איש בוודאי לא יבוא בוויכוח עם סופר, משורר או כל אדם, שיתאר לעצמו ים סוער קשה יותר מים גועש.

אך בשפה, שנועדה לשמש בין הימאים או בין חזאי לימאי, נקבע, כי הים המכונה סוער קל הוא מן הים הגועש. וזאת לא סתם, אלא נקבע גם מה גובה הגלים, שלפיו ייקרא הים סוער, וגובהם, שלפיו ייקרא גועש.

כאשר הים חלק כראי, ואין על פיו אף קמט של אדווה זעירה, נאמר, כי הים דומם. כאשר עולים בו גלים קלילים, המשווים לפני המים מראה קשקשים חסרי קצף, נאמר, כי הים שקט. אולם כששיאי הגלים מתחילים להישבר מעט ולהעלות קצף כלשהו, נגדיר את הים כנוח. משמתרבה הקצף יותר, ויש פה ושם גלים הנושאים „רעמות” לבנות כרעמות הסוס, נכנה את הים כגלי, ומשירבו „רעמות הסוסים”,

ויגביהו הגלים עוד יותר, יהיה זה ים גבהגלים. הדרגה הבאה של מצב היה היא ים רוגש, שעולים בו גלים גדולים, המתנפצים ונושאים נזרי קצף לבנים. והוא נעשה סוער, כאשר גליו עולים ונערמים, קצפם ניתז ברוח הסוערת ופורח ברצועות רצועות. כשגלי הים נעשים גבוהים, ונזריהם המקציפים נסחפים ומתערבלים ברוח, הרי זה ים גועש ואם יכבד הנתז העולה עד כדי הפחתת הראות, נקראה בשם זועף: גליו מתערבלים או ונטרפים בחמה גדולה.

גם סולם הרוח בנוי כך. בהיעדר כל רוח, בעת שקט ודממה, אנו רואים את העשן עולה במאונך. בנשוב נשיבה קלה, היא סוחפת קצת את העשן, אך עדיין אין היא יכולה להניע עלי עצים. הרוח תיקרא חרישית, כאשר נוכל להרגיש בנשיבתה על פנינו, ורוח כזו כבר מניעה עלי עצים. הרוח הקלה מניעה עלים ובדים רכים כך, שהם בתנועה מתמדת, והיא מספקת כדי למתוח דגל קל. כאשר הרוח קצת יותר חזקה, והיא מעלה אבק ופיסות נייר, ויכולה גם להניע ענפים רכים, היא נקראת מתונה. בדרגה הבאה מתנועעים עצים רכים אנה ואנה, והרוח אז ערה, ובדרגה שאחריה, דרגת הרוח העזה, נשמעת שריקה בחוטי הטלפון. כשהרוח סוערת, מתנועעים בה עצים שלמים, וההליכה כנגדה אינה נוחה, וכשנושב סוער, נשברים בדי עצים, וההליכה נגד הרוח קשה. חזק ממנו הוא הסער העז, הגורם נזקים לבניינים ועוקר מעשנות ורעפים, וחזק עוד יותר הוא הסער הקשה, העוקר עצים וגורם נזקים חמורים מאוד ונדירים. לפעמים מוסיף החזאי בראשית תחזיתו גם תסקיר,

מבוא מצומצם או הסבר קצר, בענין חלוקת לחצי האוויר ודמותן ומצבן של מערכות מזג-האוויר, אשר יהיו הסיבה להתפתחות מזג-האוויר, המפורט בתחזית. לדוגמה, ייתכן כי תיפתח התחזית בקביעה מוקדמת, כי שקט ברומטרי מתקרב לאזורנו במהירות; והתחזית תמשיך ותאמר: „ומזג האוויר יהיה סוער ואביך עם סופות חול בנגב עד שעות הצהריים, וייעשה אחר-כך תחזי עם ממטרים כבדים ורוחות עזות“.

תחזית זו באה לקשר בין מהלכו של השקע לדרך התפתחותו של מזג-האוויר. השקעים והאפיקים הם מערכות בטדה הלחץ, הם אזורים, שהלחץ נמוך במרכזם בהשוואה לסביבתם. השקעים והאפיקים הללו יכולים להימצא על פני הארץ, או באיזה מכלל רום, באיזו שכבת אטמוספירה שמעלינו, הם יכולים להיות חמים או קרים בהתאם לטמפרטורת, הקיימות בהם או שיתלוו אליהם.

כנגד השקעים והאפיקים אנו מכנים רמות ורכסים את אזורי הלחץ הגבוה; הרוח סובבת בהם בכיוון הפוך לסיבובה סביב השקעים והאפיקים.

הרוחות הנושבות באזור הלחץ הנמוך נטייתן להתכנס, לנשוב מן השוליים אל עבר המרכז, והיפוכו של דבר באזור הלחץ הגבוה, ששם נטייתן להתבדר, לנשוב מן המרכז חוצה. התכנסות הרוח מביאה בעקבותיה זרמי אוויר כלפי מעלה, זרמי אוויר, המולידים עננים ואולי אף משקעים. התבדרות הרוח מביאה שקיעת אוויר כלפי מטה, תנועה הנקראת בפנינו התמוככות, כלומר, שכבות האוויר מגמיכות בהדרגה. אם תהליך ההתכנסות ועליית האוויר מוליד עננים וגשם, הרי

תהליך ההתבדרות וההתמוככות גורם דחיסת האוויר והתחממותו, עליית הטמפרטורה שלו והתייבשותו. שרב, המתפתח מעלינו, מקורו בתהליך זה של התמוככות.

סוג אחר של מערכות באטמוספירה הגורמות גם הן שינויים במזג-האוויר, הן החזיתות: חזיתות קרות וחזיתות חמות. אם דוחק אוויר קר ותופס מקומו של אוויר חם, מדברים על חזית קרה; ואם מסתלק האוויר הקר, וחם בא בעקבותיו, הרי חזית חמה.

החזיתות הן אזורים, שיש בהם שינויים מהירים מאוד של התכונות המטאורולוגיות, הטמפרטורה והלחות. כך מצד אחד של אזורים אלה הטמפרטורות גבוהות, ומצד השני הטמפרטורות נמוכות; או מצד אחד האוויר לח, ומצד שני יבש.

החזיתות קשורות בהתפתחויות מסוימות של העננים והרוחות, המשקעים והסופות, הנערכים בסדר שיטתי מאוד בקדמת החזיתות (כלומר כשהן מתקרבות אלינו) במעברן של החזיתות (כאשר הן מעלינו); ומאחריהן (אחר שהיו מעלינו וחלפו).

את התקרבותה של החזית החמה, לשמל, אנחנו מכירים בהופעה המוקדמת של העננים הגבוהים, ענני הצירוס דמויי הנוצה. בהדרגה מתפשטים עננים אלה על פי כל הרקיע כצעיף דק בגוון אפרפר. אחרי כן מתעבים העננים ומנמיכים עד הרומים הבינתיים, ואז נעשים השמים אטומים למראה. אפילו הכתם הבהיר של השמש מעבר לעננים נעשה כהה ועמום יותר ויותר, עד שהוא מיטשטש וכמעט נעלם. בינתיים

כבר חלפו כמה שעות, ולפעמים אפילו יום שלם, והחזית עצמה קרבה והולכת. שוב חולפות שעות, והעננים נעשים כבדים יותר ויותר, עד שגשם מתחיל לרדת, תחילה כרכס או בטיפות פה ושם, ואחר כך בטיפות גדולות וצפופות והולכות. גם ירידת הגשם מתמשכת כמה שעות, ולפעמים אף יום, עד אשר החזית החמה עצמה מגיעה אלינו ועוברת אותנו, ואז הגשם חדל. האוויר החם על פי רוב עמוס לחות, ועל פני השמים מרחפים עננים כמטליות וכקרעים.

את החזית הקרה מאידך, אנו מכירים בהתקרבותם המהירה למדי של ענני הקומולוויסטים, ענני העבים, הנראים תחילה כפקעות ערוכות על פני השמים, ואחר כך כראשי שיבה גדולים מאיימים. הרוח מתגברת, לעתים קרובות מפאת דרום-מערב, ומגיעה לפעמים למשבי סער חזקים. אבק וחול מתאבכים, וממרחק נשמע קול הרעם הקרב והולך. מעברה של החזית הקרה מלווה לעתים קרובות סופות רעמים וממטרים, ולפעמים אף ברד. משעברה אותנו החזית הקרה, מתפזרים העננים מהר, כחול השמים והשמש זוהרים אלינו רעננים בעד האוויר הקר, הצלול והשקוף.

את מזג-האוויר הסוער, המלווה מעברה של חזית קרה, אנו מכנים בלתי-יציב. במצב זה רבים וחזקים זרמי האוויר העולים ויורדים ומתערבלים. אולם לא כל מזג-אוויר בלתי-יציב קשור במעבר של חזית קרה. לפעמים נכיר את אי-יציבותו של מזג-האוויר לפי ההתעננות המהירה, המתפתחת עם עלות חום היום. אם כן, יהיה הבוקר בהיר בתחילה; אחר-כך בעלות שמש לרום הרקיע עולות טמפרטורות הקרקע

והאוויר, ואז נראה, כיצד ממש לעינינו נולדות עננות קטנות, מתפתחות והולכות וצומחות כראשי כרובית, עד שהן מכסות את הרקיע, ולפעמים עד שהן מביאות ממטרים וסופות רעמים. תופעה ממין זה מצויה לעתים קרובות למדי מעל לראשי הרים.

גב"ע צרפתי

שורש אחד או מלה אחת לדבר ולהיפוכו

(המשך)

11. הניח = 'שם דבר במקום' — 'עזב' סיפר פרופ' יגאל ידין: "נסעתי מירושלים ברכבת... בדרך, בתחנת כפר חב"ד, עלו לרכבת כמה עשרות חבד"ניקים. צעיר אחד מביניהם ניגש אלי וביקשני להניח תפילין. סירבתי וביקשתיו להניח לי¹⁹". מה ביקש פרופ' ידין מן הצעיר החבד"ניק? שיקשור לו את התפילין על הראש ועל היד, או שיעזוב אותו במנוחה? אלמלי המלה "סירבתי" הבאה לפני כן במשפט, לא היינו יודעים. דו"משמעות זו גרמה לדיונים רבים על נוסח ברכת

---

19. אין לפני המקור של דברי ידין; אני מצטט מתוך מובאה

שבירחון "בית יעקב", גיליון 125, עמ' 20.